

A photograph of two business professionals, a man and a woman, sitting at a desk in an office. The man, on the left, has short dark hair, a beard, and is wearing glasses and a light blue button-down shirt. The woman, on the right, has voluminous curly dark hair and is wearing a white blazer. They are both looking towards the left side of the frame, presumably at a computer monitor. The background shows a large window with a view of a city building and a white desk with a laptop.

Utbildningspremier för kvinnor och män

– utveckling under 2000-talet

Utbildningspremier för kvinnor och män – utveckling under 2000-talet
Thomas Ljunglöf, Håkan Regnér och Linda Simonsen

© Saco 2023

www.saco.se

Innehåll

Innehåll	3
Sammanfattning	5
Inledning	7
Arbetskraftens utbildningsnivå	9
Data och metod	10
Utbildningsnivåer	11
Beskrivande statistik	12
Högskoleutbildade kvinnor och män	15
Högskoleutbildade med olika utbildningslängd	17
Utbildningspremier	19
Högskolepremier i olika sektorer	21
Högskolepremier för utbildningslängd	22
Avslutande diskussion	24
Litteratur	27

Sammanfattning

Rapporten granskar lönepremier för högskoleutbildning för kvinnor och män perioden 2001–2020. Högskolepremierna har minskat för män under hela perioden medan den har ökat för kvinnor de senaste tio åren. Premien faller mest för män i regionen och i privat sektor samt för män med 5-årig högskoleutbildning. För kvinnor är premien på högre nivå 2020 än 2001. I början av 2000-talet var högskolepremierna signifikant större för män än kvinnor, i slutet av perioden är den på samma nivå. Det gäller även premierna för eftergymnasial utbildning och gymnasieutbildning. Under 2000-talet har det skett en utjämning i avkastningen av utbildning mellan kvinnor och män. Utvecklingen sammanfaller med minskade löneskillnader mellan kvinnor och män, samt fler kvinnor i chefsposition.

Högskolepremierna visar förenklat hur mycket mer i procent högskoleutbildade har i månadslön jämfört med gymnasieutbildade. Denna rapport granskar högskolepremier perioden 2001–2020 och använder lönestrukturstatistiken som SCB tar fram på uppdrag av Medlingsinstitutet. Lönemåttet som används är månadslön uppräknat till heltid för alla anställda. Beräkningarna görs med regressionsanalys för åren 2001, 2005, 2009, 2014, 2017, 2018, 2019 och 2020.

Rapporten fokuserar på kvinnor och män och granskar om det finns skillnader i premierna inom privat sektor och olika delar av offentlig sektor. Den granskar också om premierna skiljer sig åt mellan högskoleutbildningar av olika längd.

Samtliga utbildningspremier beräknas separat för kvinnor och män. Det innebär att högskoleutbildade kvinnor jämförs med gymnasieutbildade kvinnor, och högskoleutbildade män med gymnasieutbildade män. Lönepremierna nivå speglar således inte skillnaden i lönenivå mellan kvinnor och män.

De huvudsakliga resultaten följer i punktform.

- Utbildningsnivån har ökat markant mellan 2001 och 2020 i alla sektorer och både bland kvinnor och män. Andelen med högskoleutbildning har ökat snabbare bland kvinnor.
- I alla sektorer utom i regionerna är det en större andel bland kvinnor än bland män som är högskoleutbildade 2020.
- Högskolepremierna för män minskade mellan 2001 och 2020. Premien för kvinnor minskade de första åren på 2000-talet, men har ökat de senaste tio åren och är på en något högre nivå 2020 än 2001.

- I början av 2000-talet var högskolepremien signifikant högre för män än för kvinnor, men 2020 är premierna på samma nivå. Det gäller även premierna för eftergymnasial utbildning och gymnasieutbildning.
- I regionen har högskolepremien fallit kraftigt för män under 2000-talet, medan den har legat på ungefär samma nivå för kvinnor. Män i regionen har fortfarande högre högskolepremie, men skillnaden har mer än halverats.
- I privat sektor har högskolepremien fallit för män under hela perioden. För kvinnor föll premien den första halvan och ökade den andra. Män har fortfarande högre premie, men skillnaden är liten.
- I kommunen föll högskolepremien för både kvinnor och män under första halvan av perioden. Premien har sedan ökat och var lite högre 2020 än 2001, samt något högre för kvinnor än för män.
- I staten ökade högskolepremien för både kvinnor och män fram till 2005 respektive 2009. Därefter har den fallit. Premien för kvinnor har varit högre under hela 2000-talet och staten är den enda sektorn där premien inte har utjämnats.
- I början av 2000-talet var premien för långa högskoleutbildningar signifikant högre än för kortare. Skillnaden i premie mellan långa och korta högskoleutbildningar har minskat under perioden bland både kvinnor och män.
- Premien för 5-årig högskoleutbildning har fallit för både kvinnor och män under 2000-talet, men mer för män. Premien var lägre för män än för kvinnor under hela perioden, men skillnaden har ökat över tid.
- För män var premierna för 5-åriga och 4-åriga högskoleutbildningar på ungefär samma nivå 2020. För kvinnor är premien högre för 5-åriga utbildningar.

Inledning

Kännetecknande för 2000-talet är att arbetskraften har blivit mer välutbildad. I synnerhet har andelen med högskoleutbildning ökat snabbt och inom många yrken där det är stor brist på personal krävs det examen från högskolan för att bli aktuell för ett jobb. Både utbudet av och efterfrågan på högskoleutbildade har ökat och sådana förändringar kan påverka lönerna. Kvinnor utbildar sig i högre utsträckning än män, något som bland annat bidragit till ett minskat könslönegap. Samtidigt gör män och kvinnor olika yrkes- och karriärval som kan påverka lönen på olika sätt. Frågan som ställs i denna rapport är hur lönerna för högskoleutbildade kvinnor och män har utvecklats under 2000-talet jämfört med gymnasieutbildade av samma kön.

Ett sätt att belysa relativlönerna mellan olika utbildningsnivåer är att beräkna utbildningspremier. Högskolepremien visar förenklat lönen för högskoleutbildade jämfört med lönen för gymnasieutbildade och är ett enkelt mått på den privatekonomiska lönsamheten av högskoleutbildning. Ljunglöf, Regnér och Simonsen (2022) visar att högskolepremien är lägre nu än den var i början av 2000-talet. I synnerhet har premien fallit i privat och statlig sektor. De visar också att premien har fallit kraftigt för 5-åriga högskoleutbildningar, samt att skillnaden i lönsamhet mellan olika långa högskoleutbildningar har minskat under 2000-talet.

Denna rapport genomför samma typ av analyser för perioden 2001–2020 men separat för kvinnor och män inom olika sektorer och med olika långa högskoleutbildningar. Det innebär att högskoleutbildade kvinnor jämförs med gymnasieutbildade kvinnor, och högskoleutbildade män med gymnasieutbildade män. Lönepremierna visar hur lönsamt det är för en kvinna respektive en man att läsa vidare på högskolan jämfört med andra av samma kön som valt att inte göra det. Premiernas nivå speglar således inte skillnaden i lönenivå mellan kvinnor och män.

Kvinnor och män gör olika utbildnings-, karriärs- och familjeval som påverkar både den lön de får i plånboken och hur lönsam deras utbildning är. En skillnad är att kvinnor läser vidare i större utsträckning än män. Kvinnor har varit i majoritet i högskolan sedan slutet av 1970-talet. Andelen har ökat trendmässigt och läsåret 2020/2021 var 62 procent av de registrerade studenterna kvinnor. Under 2000-talet har det varit en snabb ökning av andelen på arbetsmarknaden som har en högskoleutbildning och den andelen har ökat snabbare bland kvinnor än män.¹

Det finns också skillnader i utbildningsval mellan kvinnor och män, som i sin tur gör att de sorteras in i olika yrken. Exempelvis är många yrken inom skola och hälso- och sjukvård kvinnodominerade, medan yrken inom

¹ Se t.ex. Andric och Regnér (2021).

IT/data är mansdominerade. Det gör också att kvinnor och män sorteras in i olika branscher och sektorer, vilket resulterar i olika löner. Utbildningsvalen skiljer sig åt redan i gymnasiet där män i genomsnitt går andra yrkesförberedande utbildningar än kvinnor. För män medför det att de tjänar mer utan att gå vidare till högskolan än kvinnor som väljer att inte göra det.²

Privatekonomiskt är det i genomsnitt lönsamt med en högskoleutbildning.³ Utbildningen leder till arbeten som erbjuder relativt högre lön och större möjligheter att göra karriär. De ekonomiska incitamenten för studier är således starka för både kvinnor och män. Men valet av utbildningsinriktning har stor betydelse för dessa möjligheter. Sacos livslönestudier visar nämligen att vissa högskoleinriktningar leder till yrken som ger lägre privatekonomisk avkastning än en gymnasieutbildning.⁴ I dessa yrken är majoriteten kvinnor.

Jämförelser av livslöner för högskoleutbildade kvinnor och män visar att kvinnor i genomsnitt har lägre livslöner än män. Även inom utbildningsinriktningar har kvinnor lägre livslöner. Däremot är den privatekonomiska vinsten av att studera större för kvinnor än män, det vill säga kvinnor har högre avkastning på högskoleutbildning. Resultaten visar att det inte beror på att kvinnor får höga löner som akademiker utan på att gymnasieutbildade kvinnor har relativt låga löner. Skillnaden mellan högskoleutbildade och gymnasieutbildade män är mindre. Män kan få relativt bra lön även utan högskoleutbildning, medan det är svårare för gymnasieutbildade kvinnor.

Könsmissiga skillnader på arbetsmarknaden har uppmärksammats sedan lång tid tillbaka. Det har också funnits ett politiskt tryck på att skillnader ska utjämnas på både utbildnings- och arbetsmarknaden. Männens uttag av föräldrapenningdagar har ökat trendmässigt och statistik från Försäkringskassan visar att uttagen är jämnast bland akademiker.⁵ Det kan ha medfört att arbetsgivare numera förväntar sig att även män tar familjeansvar, vilket i sin tur kan ha jämnat ut karriärmöjligheterna. En signal om det är att andelen chefer som är kvinnor har ökat under 2000-talet.⁶

Under 2000-talet har det också skett en teknisk utveckling som kan ha slagit olika inom kvinno- respektive mansdominerade branscher och dessutom ha påverkat högskoleutbildade och gymnasieutbildade olika. Samtidigt finns det en bestående kompetensbrist inom flera kvinno- dominerade yrken. Detta kan ha slagit igenom på relativlönerna för högskoleutbildade kvinnor och män på olika sätt.

² Se t.ex. lönestrukturstatistiken på SCB:s hemsida, www.scb.se/am0110.

³ Se t.ex. Ljunglöf och Simonsen (2020) och UKÄ (2020).

⁴ Ljunglöf och Simonsen (2020).

⁵ https://www.forsakringskassan.se/download/18_3ab4e9fc17db121eae631bd/1661267866546/foraldrapenning-och-yrke-orta%20analyser%202016:1.pdf

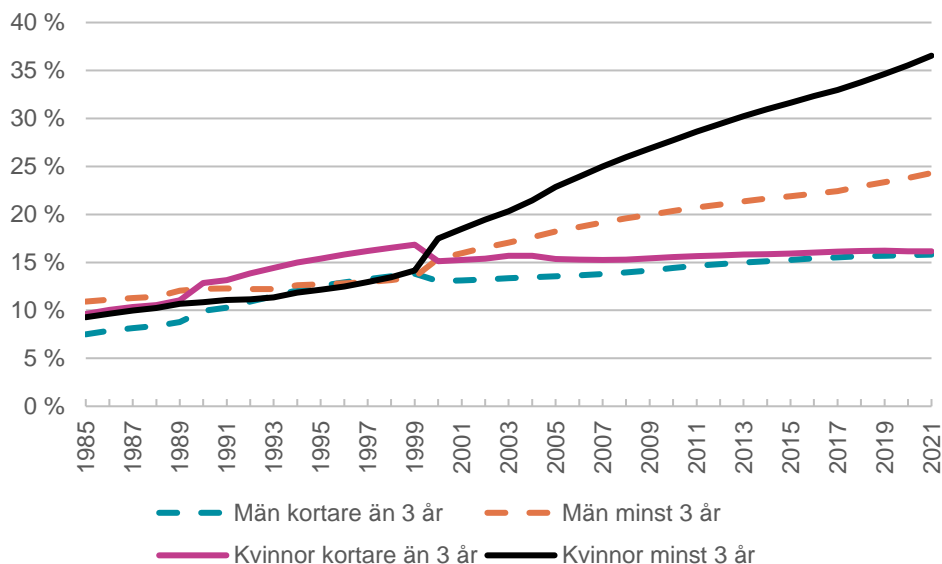
⁶ Medlingsinstitutet (2018).

Arbetskraftens utbildningsnivå

Före 2000 var det relativt små skillnader i utbildningsnivån mellan kvinnor och män (figur 1). Under 2000-talet har skillnaderna ökat snabbt. Grunden för höjningen av utbildningsnivån lades under 1990-talet. Då drabbades Sverige av en djup ekonomisk kris som möttes med stora satsningar på gymnasieutbildning för äldre samt en snabb ökning av antalet platser i högskolan. Antalet studenter ökade snabbt under 1990-talet och fram till mitten av 2000-talet. Statistik från UKÄ visar att ungefär 450 000 studenter var registrerade i högskolan läsåret 2021/2022. Läsåret 1992/1993 var det ungefär 240 000 personer.

Utbyggnaden av högskolan medförde en tydlig höjning av befolkningens utbildningsnivå under 2000-talet. Både bland kvinnor och män ökade andelen som har en eftergymnasial utbildning som var minst 3 år. Andelen ökade snabbare bland kvinnor och 2021 hade 37 procent av kvinnorna lång eftergymnasial utbildning. Motsvarande andel för männen var 24 procent. Sammanlagt har 40 procent av männen och 53 procent av kvinnorna minst en kort eftergymnasial utbildning.

Figur 1 Andel av befolkningen i åldrarna 25–64 år med kort respektive lång eftergymnasial utbildning uppdelat på kvinnor och män

Källa: SCB. Eftergymnasial utbildning omfattar all eftergymnasial utbildning oavsett anordnare. Eftergymnasial utbildning minst 3 år återfinns främst i högskolan. Statistiken reviderades 1990 och 2000.

Förändrade behov på arbetsmarknaden är en central faktor bakom den höjda utbildningsnivån. Teknisk utveckling har förändrat arbetsuppgifterna i många jobb och skapat nya som kräver en högre utbildningsnivå. Men det är också möjligt att det ökade utbudet har medfört att arbetsgivare har skruvat upp utbildningskraven. I så fall får fler högskoleutbildade arbeten som egentligen inte kräver högskoleutbildning och därmed en relativt lägre

lön. En sådan effekt varierar troligen mellan olika delarbetsmarknader och eftersom det finns kvinno- respektive mansdominerade delarbetsmarknader kan effekten variera mellan kvinnor och män.

Data och metod

Lönsamheten av utbildning kan beräknas på olika sätt. Ett sätt är att mäta hur mycket högre lön man får för varje ytterligare studieår.⁷ Ett annat är att anlägga ett livscykelperspektiv och även ta hänsyn till kostnaderna för att utbilda sig, något som Saco regelbundet gör i livslönestudier.⁸ Tidigare lönsamhetsstudier har bland annat beräknat lönsamheten för olika grupper av individer, olika utbildningsinriktningar och för olika perioder. Även olika val som studenterna gör under och efter studietiden har analyserats.⁹ Studierna visar bland annat att val av utbildning spelar stor roll för lönsamheten och att kvinnor har högre avkastning på sina högskolestudier än män.

Denna rapport granskar lönepremier, som även benämns utbildningspremier. Högskolepremien visar lönerna för högskoleutbildade kvinnor respektive män jämfört med lönerna för gymnasieutbildade av samma kön. På motsvarande sätt visar gymnasiepremien lönerna för gymnasieutbildade kvinnor respektive män jämfört med lönerna för personer av samma kön som endast har förgymnasial utbildning. Premierna speglar således lönsamheten av utbildning för respektive kön och inte skillnader i lönenivå mellan kvinnor och män. Dessa premier är relativt enkla att beräkna och används bland annat för att mäta hur lönsamheten utvecklas över tid och för jämförelser mellan länder.¹⁰ När premierna beräknas kan man också ta hänsyn till olika faktorer, som exempelvis ålder och föräldrabakgrund, som kan påverka utbildnings- och yrkesval och karriärbeslut.

Ibland används inkomster för att mäta avkastning av utbildning. Inkomstmått innehåller lön och andra inkomster, samt påverkas av arbetstid. Andra vanliga mått är timlön och månadslön som båda enbart fångar upp avkastningen av arbete. Lön är det mått som ger den tydligaste kopplingen mellan utbildning och en tänkt löneeffekt av utbildningens resultat. Sambandet ger en signal om arbetsgivarnas värdering av utbildningens produktiva bidrag.

Denna rapport använder lönestrukturstatistiken som tas fram av SCB på uppdrag av Medlingsinstitutet. Statistiken är en central källa för information om löner och används av bland annat Medlingsinstitutet för att

⁷ Se t.ex. Björklund m.fl. (2010).

⁸ Se Ljunglöf och Simonsen (2020).

⁹ Se t.ex. Holmlund och Regné (2011), Regné och Simonsen (2015, 2016) och UKÄ (2020).

¹⁰ Se t.ex. OECD (2020) och SCB (2021).

beskriva och analysera lönestrukturen i Sverige. Denna rapport använder statistik för åren 2001, 2005, 2009, 2014, 2017, 2018, 2019 och 2020. Lönemåttet är månadslön, och samtliga löner är uppräknade till heltid. Förutom fast lön ingår fasta lönetillägg och ett stort antal rörliga lönetillägg. Lönestrukturstatistiken innehåller personer som har arbete och lön samt en tjänstgöringsomfattning på minst fem procent. En annan begränsning är att individerna är mellan 18 och 66 år samt att månadslönen överstiger en viss nivå.¹¹ Beräkningarna bygger på regressionsanalyser av sambandet mellan månadslön och utbildningsnivå där hänsyn tas till ålder och ålder i kvadrat. Ingen hänsyn tas till skillnader i medfödda förmågor och övriga förvärvade kunskaper.

Utbildningsnivåer

Rapporten granskar olika utbildningsnivåer som definieras av SUN 2000 och SUN 2020, beroende på år.¹² I analysen används två olika utbildningsindelningar: en huvudindelning och en mer detaljerad indelning. Nivåerna skiljs åt beroende på utbildningslängd, samt om individen är examinerad eller inte. Individen klassificeras utifrån sin högsta utbildning och ingår endast i en grupp. Det betyder att exempelvis forskarutbildade endast ingår i kategorin forskarutbildade och inte i kategorin högskola minst 3 år. Utbildningsnivåerna presenteras nedan.

Huvudindelning:

- förgymnasial utbildning
- gymnasial utbildning
- eftergymnasial utbildning: högskoleutbildning kortare än 3 år samt övrig eftergymnasial utbildning oavsett längd
- högskoleutbildning, minst 3 år
- forskarutbildning.

Detaljerade utbildningsnivåer:

- förgymnasial utbildning
- gymnasial utbildning, 2 år eller kortare
- gymnasial utbildning, 3 år
- eftergymnasial utbildning, kortare än 3 år, ej högskola
- eftergymnasial utbildning, minst 3 år, ej högskola
- högskoleutbildning, kortare än 3 år
- högskoleutbildning, minst 3 år, ingen examen
- högskoleutbildning, minst 3 år men kortare än 4 år, examen
- högskoleutbildning, minst 4 år men kortare än 5 år, examen
- högskoleutbildning, minst 5 år, examen
- forskarutbildning.

¹¹ För att ingå i lönestrukturstatistiken 2016 ska månadslönen vara minst 12 000 kr, se SCB (2017). För övriga år har lönerestriktionen justerats med hjälp av inkomstbasbeloppet. Individer som saknar utbildningsinformation är inte med i analysen i denna rapport.

¹² För mer information om utbildningsnivåerna, se SCB (2000) och SCB (2019). I och med SUN 2020 uppdaterades inriktningsklassifikationen medan nivåindelningens struktur är oförändrad.

Beskrivande statistik

Tabell 1 visar beskrivande statistik för åren 2020 och 2001 för samtliga anställda som analyseras i denna rapport.

Tabell 1 Beskrivande statistik för anställda i olika sektorer

		Medel- lön kr	Medel- ålder	Kvin- nor	Utrikes födda	För- gymn.	Gym- nasie	Efter- gymn.	Hög- skola minst 3 år	Fors- kar- utb.
2020										
Privat sektor	Kvinnor	34 400	40,6	100,0	19,1	8,5	45,7	18,7	26,3	0,8
	Män	38 100	41,7	.	18,6	10,4	54,9	16,9	16,9	1,0
	Totalt	36 700	41,2	38,9	18,8	9,6	51,3	17,6	20,6	0,9
Statlig sektor	Kvinnor	39 200	44,8	100,0	16,5	1,3	17,9	15,1	53,6	12,2
	Män	41 700	44,4	.	17,2	1,8	21,2	22,9	37,5	16,6
	Totalt	40 400	44,6	53,4	16,8	1,5	19,4	18,7	46,1	14,2
Kommuner	Kvinnor	31 800	44,6	100,0	21,2	5,7	42,3	15,2	36,5	0,2
	Män	32 100	42,3	.	25,5	9,0	42,0	18,0	30,5	0,4
	Totalt	31 900	44,0	75,7	22,2	6,5	42,2	15,9	35,1	0,3
Regioner	Kvinnor	37 000	45,1	100,0	15,5	1,5	26,7	16,3	53,2	2,3
	Män	45 100	43,6	.	22,4	2,8	23,9	12,1	53,9	7,2
	Totalt	38 900	44,8	77,5	17,0	1,8	26,1	15,3	53,4	3,4
Hela arbets- marknaden	Kvinnor	34 200	42,5	100,0	19,3	6,6	41,3	17,2	33,6	1,4
	Män	37 900	41,9	.	19,3	9,6	51,1	17,2	20,2	1,8
	Totalt	36 100	42,2	49,4	19,3	8,1	46,3	17,2	26,8	1,6
2001										
Privat sektor	Kvinnor	19 800	39,8	100,0	11,7	17,7	56,0	13,8	12,1	0,3
	Män	23 400	40,4	.	9,8	19,7	56,1	13,2	10,3	0,7
	Totalt	22 100	40,2	36,7	10,5	19,0	56,1	13,4	11,0	0,5
Statlig sektor	Kvinnor	20 600	45,0	100,0	8,4	9,5	36,6	16,2	32,4	5,3
	Män	24 700	44,7	.	6,8	6,1	26,1	30,7	26,0	11,1
	Totalt	22 700	44,8	48,0	7,6	7,7	31,1	23,7	29,1	8,3
Kommuner	Kvinnor	17 800	43,1	100,0	10,2	11,5	49,7	17,0	21,7	0,1
	Män	19 500	43,5	.	10,9	12,4	39,6	18,9	28,6	0,5
	Totalt	18 100	43,2	78,5	10,4	11,7	47,5	17,4	23,2	0,2
Regioner	Kvinnor	20 500	45,2	100,0	8,5	3,8	39,8	24,1	31,5	0,8
	Män	28 900	44,5	.	12,8	4,8	28,5	14,3	44,5	7,9
	Totalt	22 200	45,1	80,0	9,4	4,0	37,5	22,1	34,1	2,2
Hela arbets- marknaden	Kvinnor	19 200	41,8	100,0	10,7	13,7	51,0	16,1	18,6	0,6
	Män	23 300	41,1	.	9,8	17,8	52,0	14,8	13,8	1,5
	Totalt	21 300	41,4	49,1	10,2	15,8	51,5	15,5	16,2	1,0

Källa: Lönestrukturstatistiken SCB/MI. Avrundade värden. Urvalet beskrivs i avsnittet Beskrivande statistik. Utrikes födda baseras på variabeln födelseregion. Utbildningsnivåerna utgår från SUN 2000 och SUN 2020. Utbildningsnivåerna beskrivs i avsnittet Data och metod.

Den genomsnittliga månadslönen 2020 var högre för män än för kvinnor och det gäller för alla sektorer. Skillnaden var störst i regionerna, cirka

8 000 kronor, och lägst i kommunerna, cirka 300 kronor. Men lönerna har ökat snabbare för kvinnor mellan 2001 och 2020.

I kommun och region var ungefär tre fjärdedelar av de anställda kvinnor 2020. Lägst andel kvinnor, knappt 40 procent, är det i privat sektor. Andelen kvinnor har minskat något i region och kommun, samt ökat i de andra sektorerna.

Vid periodens början hade en större andel män än kvinnor minst treårig högskoleutbildning i regionerna och i kommunerna, medan andelen var större för kvinnor i privat och statlig sektor. Vid periodens slut hade en större andel kvinnor en högskoleutbildning i alla sektorer utom regionen där andelarna är ungefär lika stora.¹³ I staten och i privat sektor var det en betydligt större andel av kvinnorna som hade en högskoleutbildning. I statlig sektor och i regionerna var högskoleutbildning den vanligaste utbildningen 2020, medan gymnasieutbildning var vanligast i privat sektor och i kommunerna. Det gäller för både kvinnor och män.

Utbildningsnivån har ökat markant mellan 2001 och 2020 i alla sektorer och både bland kvinnor och män. Andelen med högskoleutbildning har ökat mest bland kvinnor. Mest har den ökat bland kvinnor i privat sektor där den mer än fördubblats. Minst ökning är det bland män i kommunerna. Ökningen av kvinnors utbildningsnivå kan vara en förklaring till att den genomsnittliga månadslönen har ökat snabbare för kvinnor än män.

Tabell 2 beskriver anställda med olika utbildningsbakgrund. Andelen av högskoleutbildade som arbetar i privat sektor har ökat mellan åren och minskat i kommunal sektor. Det gäller för både kvinnor och män. Mer än hälften av de högskoleutbildade arbetar i privat sektor 2020. Bland de högskoleutbildade männen arbetar nästan 70 procent i den sektorn. Motsvarande andel för kvinnorna är drygt 40 procent. I kommunerna fanns ungefär en tredjedel av de högskoleutbildade kvinnorna, medan 15 procent arbetade i regionen. Bland män var motsvarande andelar 15 respektive 7 procent.

En liten andel av de gymnasieutbildade männen arbetade i den offentliga sektorn 2020. Merparten, nästan 90 procent, arbetade i privat sektor. Det är en liknande fördelning även bland förgymnasialt utbildade män. Bland gymnasieutbildade kvinnor arbetade ungefär 60 procent i privat sektor och drygt 30 procent i kommunerna. Av förgymnasialt utbildade kvinnor arbetade ungefär 70 procent i privat sektor.

¹³ Forskarutbildade redovisas separat och ingår inte i gruppen högskola minst 3 år. I regionen är det en större andel män än kvinnor som har forskarutbildning.

Tabell 2 Beskrivande statistik för anställda med olika utbildningsnivå

		Medel- lön kr	Medel- ålder	Kvin- nor	Utrikes födda	Privat sektor	Statlig sektor	Kom- muner	Regio- ner
2020									
För- gymnasial	Kvinnor	26 200	41,2	100,0	38,0	69,8	1,1	27,0	2,1
	Män	30 700	43,0	.	31,3	89,2	0,9	9,1	0,8
	Totalt	28 900	42,3	40,1	34,0	81,4	1,0	16,3	1,3
Gymnasial	Kvinnor	29 600	42,4	100,0	17,0	59,7	2,5	31,7	6,2
	Män	33 900	41,2	.	15,5	88,7	2,0	8,0	1,3
	Totalt	32 000	41,7	44,1	16,2	75,9	2,2	18,4	3,4
Efter- gymnasial	Kvinnor	34 100	43,3	100,0	25,3	58,6	5,0	27,4	9,0
	Män	39 800	42,8	.	26,6	81,4	6,5	10,2	1,9
	Totalt	37 000	43,1	49,5	26,0	70,1	5,7	18,7	5,4
Högskola minst 3 år	Kvinnor	40 500	42,2	100,0	14,6	42,2	9,0	33,6	15,1
	Män	48 200	41,9	.	15,4	69,2	9,0	14,6	7,2
	Totalt	43 500	42,1	61,9	14,9	52,5	9,0	26,4	12,1
Forskar- utbildning	Kvinnor	52 800	47,6	100,0	35,3	30,4	49,4	4,4	15,7
	Män	57 400	48,0	.	36,1	43,1	43,9	2,3	10,7
	Totalt	55 400	47,8	42,7	35,7	37,7	46,2	3,2	12,9
Samtliga utbildnings- nivåer	Kvinnor	34 200	42,5	100,0	19,3	53,9	5,7	30,9	9,5
	Män	37 900	41,9	.	19,3	82,7	4,8	9,7	2,7
	Totalt	36 100	42,2	49,4	19,3	68,5	5,2	20,2	6,1
2001									
För- gymnasial	Kvinnor	16 800	46,3	100,0	15,1	63,9	4,2	29,1	2,8
	Män	19 600	45,8	.	10,8	90,8	2,2	6,4	0,7
	Totalt	18 400	46,0	42,4	12,6	79,4	3,1	16,0	1,6
Gymnasial	Kvinnor	17 600	40,4	100,0	9,7	54,2	4,4	33,7	7,8
	Män	21 000	39,1	.	9,1	88,5	3,2	7,0	1,3
	Totalt	19 400	39,7	48,6	9,4	71,8	3,8	19,9	4,5
Efter- gymnasial	Kvinnor	20 500	41,8	100,0	11,7	42,4	6,1	36,5	15,0
	Män	26 100	40,8	.	11,2	72,9	13,1	11,6	2,3
	Totalt	23 300	41,3	51,1	11,5	57,3	9,5	24,4	8,8
Högskola minst 3 år	Kvinnor	23 700	42,1	100,0	8,7	32,1	10,6	40,3	17,0
	Män	32 100	42,1	.	8,4	61,2	12,0	19,0	7,8
	Totalt	27 400	42,1	56,5	8,6	44,8	11,2	31,1	13,0
Forskar- utbildning	Kvinnor	30 900	46,0	100,0	25,5	26,9	53,9	5,6	13,5
	Män	37 200	47,4	.	19,2	36,2	47,8	3,0	12,9
	Totalt	35 400	47,0	27,9	21,0	33,7	49,5	3,7	13,1
Samtliga utbildnings- nivåer	Kvinnor	19 200	41,8	100,0	10,7	49,3	6,1	34,6	10,0
	Män	23 300	41,1	.	9,8	82,1	6,4	9,1	2,4
	Totalt	21 300	41,4	49,1	10,2	66,0	6,2	21,6	6,1

Källa: Lönestrukturstatistiken SCB/MI. Avrundade värden. Urvalet beskrivs i avsnittet Beskrivande statistik. Utrikes födda baseras på variabeln födelseregion. Utbildningsnivåerna utgår från SUN 2000 och SUN 2020. Utbildningsnivåerna beskrivs i avsnittet Data och metod.

Genomsnittslönen ökar med de anställdas utbildningsnivå och det gäller för både kvinnor och män. Bland förgymnasialt utbildade ökade den genomsnittliga månadslönen lika mycket för kvinnor och män mellan 2001 och 2020. I övriga utbildningsgrupper ökade lönerna snabbare för kvinnor än män. Den snabbare ökningstakten för kvinnor betyder att lönegapet mellan kvinnor och män på samma utbildningsnivå har minskat under 2000-talet.¹⁴

Andelen anställda som är utrikes födda har ungefär fördubblats mellan 2001 och 2020. Det är en ökning bland både kvinnor och män, men andelen har ökat något mer bland män. I gruppen förgymnasialt utbildade är andelen utrikes födda större bland kvinnor än bland män, på övriga utbildningsnivåer är fördelningen liknande. Ungefär 15 procent av de högskoleutbildade männen och kvinnorna är utrikes födda 2020. Störst andel utrikes födda är det bland forskarutbildade och förgymnasialt utbildade.

Högskoleutbildade kvinnor och män

Detta avsnitt beskriver anställda som har minst 3-årig högskoleutbildning men inte forskarutbildning. Mellan 2001 och 2020 har vissa utbildningsinriktningar förlängts. Det betyder att vissa anställda som tillkommer under perioden klassificeras med längre utbildning än anställda med motsvarande utbildning i början av perioden. Exempelvis har arkitekt- och civilingenjörsutbildningar förlängts. Det påverkar grupperna med 4- och 5-åriga högskoleutbildningar.¹⁵

Den genomsnittliga månadslönen för högskoleutbildade 2020 var högst i privat sektor och lägst i kommunen (se tabell 3). I alla sektorer var lönen högre för män och löneskillnaden mellan könen var störst i regionen och privat sektor. Löneskillnaden var lägst i kommunerna. Men löneutvecklingen mellan 2001 och 2020 har varit snabbare för kvinnor än män inom samtliga sektorer.

Den vanligaste högskoleutbildningen på arbetsmarknaden 2020 var 3-årig. Det hade drygt hälften av kvinnorna och drygt en tredjedel av männen. Variationen mellan sektorer var stor och det var skillnad mellan kvinnors och mäns andelar i alla sektorer. Störst andel med 3-årig högskoleutbildning hade kvinnor i kommunen, drygt 60 procent. Minst andel var det bland män i regionen, där knappt en tredjedel hade 3-årig högskoleutbildning.

¹⁴ Medlingsinstitutet publicerar årligen löneskillnader mellan kvinnor och män för olika sektorer och för arbetsmarknaden som helhet. För samtliga sektorer har såväl ovägda som vägda löneskillnader minskat mellan 2005 och 2021 (Medlingsinstitutet 2022).

¹⁵ Förlängningarna var en del i Bologna-processen som syftade till att utveckla ett enhetligt Europeiskt system för högre utbildning. Se t.ex. SOU (2015) för beskrivning av utvecklingen av högskoleutbildningen och UHR:s hemsida för mer information om Bologna-processen och beskrivning av högskoleutbildningens klassificering: <https://www.uhr.se/internationella-mojligheter/Bologna-processen/>.

Tabell 3 Beskrivande statistik för högskoleutbildade i olika sektorer

		Medel- lön kr	Medel- ålder	Kvin- nor	Utrikes födda	Högskola minst 3 år ej examen	Hög- skola 3 år	Hög- skola 4 år	Hög- skola 5 år
2020									
Privat sektor	Kvinnor	43 000	40,5	100,0	15,5	13,5	46,1	28,4	12,0
	Män	50 800	41,2	.	14,9	17,3	35,3	34,4	12,9
	Totalt	46 900	40,9	49,7	15,2	15,4	40,7	31,4	12,5
Statlig sektor	Kvinnor	40 200	42,8	100,0	14,0	9,5	40,3	37,6	12,6
	Män	42 100	42,8	.	14,3	12,7	34,4	37,5	15,4
	Totalt	40 900	42,8	62,0	14,1	10,7	38,1	37,6	13,7
Kommuner	Kvinnor	37 300	43,9	100,0	13,7	7,1	61,9	25,2	5,7
	Män	38 500	44,1	.	15,5	12,2	45,0	36,1	6,7
	Totalt	37 600	44,0	78,8	14,1	8,2	58,3	27,5	5,9
Regioner	Kvinnor	41 100	42,8	100,0	14,7	2,7	49,6	27,6	20,0
	Män	50 100	42,3	.	21,1	4,4	31,3	18,1	46,2
	Totalt	43 200	42,7	77,3	16,2	3,1	45,4	25,5	26,0
Hela arbets- marknaden	Kvinnor	40 500	42,2	100,0	14,6	9,3	51,4	28,1	11,2
	Män	48 200	41,9	.	15,4	15,2	36,4	33,8	14,7
	Totalt	43 400	42,1	61,9	14,9	11,6	45,7	30,2	12,5
2001									
Privat sektor	Kvinnor	26 700	38,5	100,0	10,6	14,2	51,3	29,3	5,2
	Män	35 600	40,3	.	8,3	11,3	37,9	46,8	3,9
	Totalt	32 000	39,6	40,5	9,2	12,5	43,4	39,7	4,5
Statlig sektor	Kvinnor	23 000	41,6	100,0	8,1	8,6	44,6	41,6	5,2
	Män	26 300	43,4	.	6,9	8,9	38,4	47,9	4,7
	Totalt	24 500	42,5	53,5	7,6	8,8	41,7	44,5	5,0
Kommuner	Kvinnor	21 300	44,5	100,0	7,1	6,6	64,9	27,4	1,2
	Män	23 100	45,9	.	7,7	8,3	47,2	42,9	1,6
	Totalt	21 800	44,9	73,4	7,3	7,1	60,2	31,5	1,3
Regioner	Kvinnor	24 500	43,7	100,0	9,0	1,9	65,3	11,4	21,4
	Män	35 300	44,9	.	13,8	2,5	30,8	6,6	60,0
	Totalt	27 300	44,0	73,8	10,3	2,1	56,3	10,2	31,5
Hela arbets- marknaden	Kvinnor	23 700	42,1	100,0	8,7	8,4	58,4	26,8	6,3
	Män	32 100	42,1	.	8,4	9,8	39,2	43,1	8,0
	Totalt	27 400	42,1	56,5	8,6	9,0	50,1	33,9	7,0

Källa: Lönestrukturstatistiken SCB/MI. Avrundade värden. Urvalet beskrivs i avsnittet Beskrivande statistik. Utrikes födda baseras på variabeln födelse-region. Utbildningsnivåerna utgår från SUN 2000 och SUN 2020. Utbildningsnivåerna beskrivs i avsnittet Data och metod.

Något större andel av männen än av kvinnorna hade 4-årig och 5-årig utbildning. Regionen är den sektor som har högst andel med 5-årig högskolutbildning och andelen är särskilt hög för män. 46 procent av de högskoleutbildade männen i regionen har en 5-årig utbildning. I övriga sektorer var det som mest 15 procent. Bland kvinnor i regionen hade 20 procent en 5-årig utbildning, vilket var högre än i övriga sektorer, men lägre än bland män i sektorn. Lägst andel med 5-årig högskoleutbildning var det i kommunen.

Andelen av de anställda med 5-årig högskoleutbildning har nästan fördubblats mellan 2020 och 2001. Under samma period har andelen med 4-årig högskoleutbildning minskat. Detta gäller för både kvinnor och män i samtliga sektorer utom i regionen. Där har i stället andelen med 4-årig högskoleutbildning mer än fördubblats både bland kvinnor och män. Bland män i regionen har andelen med 5-årig högskoleutbildning minskat med 30 procent mellan åren. I privat sektor, kommunen och statlig sektor har andelarna med 5-årig utbildning ökat mellan åren. Bland män i kommunen har andelen till exempel fördubblats. Men det är ökningarna från en låg nivå 2001 och regionen är fortfarande den sektor där störst andel av de anställda har en 5-årig högskoleutbildning.

Högskoleutbildade med olika utbildningslängd

Tabell 4 innehåller beskrivande statistik om anställda med olika långa högskoleutbildningar och hur de fördelar sig på arbetsmarknaden. Den genomsnittliga månadslönen 2020 var nästan lika hög för icke examinerade med minst 3 års högskoleutbildning som för examinerade med en 3-årig högskoleutbildning. För kvinnor ökar lönen med utbildningens längd. Kvinnor med 5-årig högskoleutbildning har högre lön än de med 4-årig utbildning som i sin tur har högre lön än de med 3-årig utbildning. För män var lönen lägre för de med 5-årig högskoleutbildning än för de med 4-årig utbildning.

För samtliga utbildningslängder var lönen högre för män än kvinnor. Mellan 2020 och 2001 har lönen ökat snabbare för kvinnor än för män på alla utbildningsnivåer. I gruppen som inte har tagit ut sin examen har lönen ökat snabbare för män.

Både bland kvinnor och män var de med 5-åriga utbildningar yngre 2020 än de var 2001. Kvinnorna är 6 år yngre och männen 10 år yngre. Även de med 3-årig utbildning är något yngre, medan de som saknar examen är nästan 10 år äldre än de var 2001. Ålderssammansättningen inom vissa utbildningsnivåer har således förändrats mellan 2001 och 2020.

De högskoleutbildade männen arbetar främst i privat sektor. Det gäller alla utbildningsnivåer. Andelen som arbetar i privat sektor har ökat och allra mest för män med 5-årig utbildning där andelen fördubblats. Kvinnor arbetar främst i offentlig sektor, med undantag för de som inte har examen. Inom den offentliga sektorn arbetar störst andel av kvinnorna i kommuner, utom de med 5-årig utbildning som främst arbetar i regioner. Skillnaderna i val av sektor speglar könsmissiga skillnader i val av utbildningsinriktning.

Tabell 4 Beskrivande statistik för högskoleutbildade med olika lång utbildning

		Medel- lön kr	Medel- ålder	Kvin- nor	Utrikes födda	Privat sektor	Statlig sektor	Kom- muner	Regio- ner
2020									
Minst 3 år ej examen	Kvinnor	36 100	37,6	100,0	10,6	60,9	9,2	25,6	4,4
	Män	42 200	38,1	.	9,8	78,7	7,5	11,7	2,1
	Totalt	39 200	37,8	49,9	10,2	69,8	8,3	18,6	3,2
3 år	Kvinnor	38 100	42,2	100,0	12,6	37,8	7,1	40,5	14,6
	Män	44 100	41,5	.	14,4	67,2	8,5	18,1	6,2
	Totalt	39 900	42,0	69,6	13,2	46,7	7,5	33,7	12,0
4 år	Kvinnor	44 400	45,0	100,0	15,0	42,7	12,1	30,3	14,9
	Män	55 000	46,2	.	13,9	70,5	10,0	15,7	3,9
	Totalt	48 900	45,5	57,4	14,5	54,6	11,2	24,0	10,2
5 år	Kvinnor	45 700	39,2	100,0	26,3	45,4	10,2	17,3	27,1
	Män	48 500	36,7	.	26,9	61,1	9,4	6,7	22,8
	Totalt	47 000	38,1	55,3	26,6	52,4	9,9	12,5	25,2
Totalt	Kvinnor	40 500	42,2	100,0	14,6	42,2	9,0	33,6	15,1
	Män	48 200	41,9	.	15,4	69,2	9,0	14,6	7,2
	Totalt	43 500	42,1	61,9	14,9	52,5	9,0	26,4	12,1
2001									
Minst 3 år ej examen	Kvinnor	19 300	29,0	100,0	6,5	53,8	10,8	31,5	3,9
	Män	21 800	29,2	.	6,4	70,9	10,9	16,2	2,0
	Totalt	20 500	29,1	52,8	6,5	61,9	10,9	24,3	3,0
3 år	Kvinnor	22 800	43,2	100,0	7,8	28,2	8,1	44,8	18,9
	Män	31 200	43,8	.	7,6	59,3	11,7	22,9	6,1
	Totalt	25 700	43,4	66,0	7,7	38,8	9,3	37,3	14,6
4 år	Kvinnor	24 700	43,2	100,0	9,0	35,1	16,5	41,2	7,2
	Män	33 400	42,7	.	8,1	66,6	13,3	18,9	1,2
	Totalt	29 500	42,9	44,7	8,5	52,5	14,7	28,9	3,9
5 år	Kvinnor	34 400	45,2	100,0	18,3	26,6	8,8	7,4	57,2
	Män	42 000	46,1	.	16,8	30,1	7,1	3,8	58,9
	Totalt	38 100	45,6	50,8	17,6	28,3	8,0	5,6	58,1
Totalt	Kvinnor	23 700	42,1	100,0	8,7	32,1	10,6	40,3	17,0
	Män	32 100	42,1	.	8,4	61,2	12,0	19,0	7,8
	Totalt	27 400	42,1	56,5	8,6	44,8	11,2	31,1	13,0

Källa: Lönestrukturstatistiken SCB/MI. Avrundade värden. Urvalet beskrivs i avsnittet Beskrivande statistik. Utrikes födda baseras på variabeln födelseregion. Utbildningsnivåerna utgår från SUN 2000 och SUN 2020. Utbildningsnivåerna beskrivs i avsnittet Data och metod.

Tabell 4 visar att högskoleutbildade kvinnor och män sökte sig till privat sektor i större utsträckning 2020 än 2001. Ökningen var särskilt stor bland de med 5-åriga utbildningar, bland vilka drygt 50 procent arbetade i privat sektor 2020 jämfört med knappt 30 procent 2001. Andelen av de med 5-årig utbildning som arbetar i regionen har mer än halverats. Andelen minskar för både kvinnor och män, men minskningen är något större för män. Även i kommunen har andelen med 5-årig högskoleutbildning ökat. Andelen av de med 4-åriga utbildningar ökar för båda könen i privat sektor och i regionerna, medan den minskar i kommunerna.

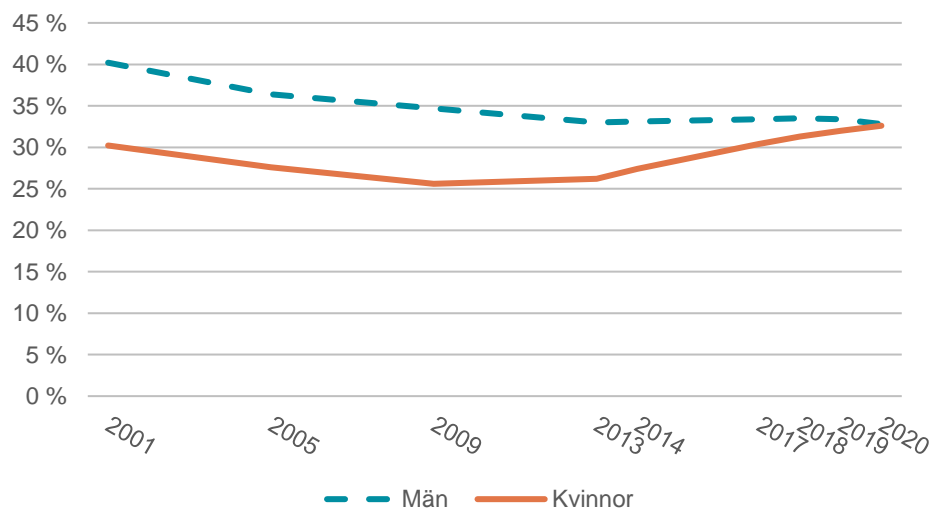
Utbildningspremier

Detta avsnitt presenterar utbildningspremiernas utveckling under perioden 2001–2020 för kvinnor och män. Figur 2 visar högskolepremien som är lönen för högskoleutbildade jämfört med gymnasieutbildade, kontrollerat för skillnader i ålder. I början av perioden var premien för män cirka 10 procentenheter högre än för kvinnor, vilket motsvarar en skillnad på drygt 30 procent. Den privatekonomiska lönsamheten av en högskoleutbildning var således betydligt högre för män än kvinnor.

För män föll premien fram till 2013 och den har därefter legat kvar på den nivån. Mellan åren 2001 och 2020 minskade männens högskolepremie med drygt 7 procentenheter, vilket motsvarar ungefär 18 procent.

För kvinnor föll premien fram till 2009. Därefter har den ökat och särskilt snabbt efter 2013. Mellan 2013 och 2020 ökade högskolepremien för kvinnor med nästan 25 procent, men sett över hela perioden har premien ökat med drygt 2 procentenheter vilket motsvarar en ökning av premien på ungefär 8 procent. För kvinnor har det blivit relativt mer lönsamt med en högskoleutbildning medan det för männen blivit mindre lönsamt. Utvecklingen innebär att avkastningen av högskoleutbildning 2020 är på samma nivå för kvinnor och män.

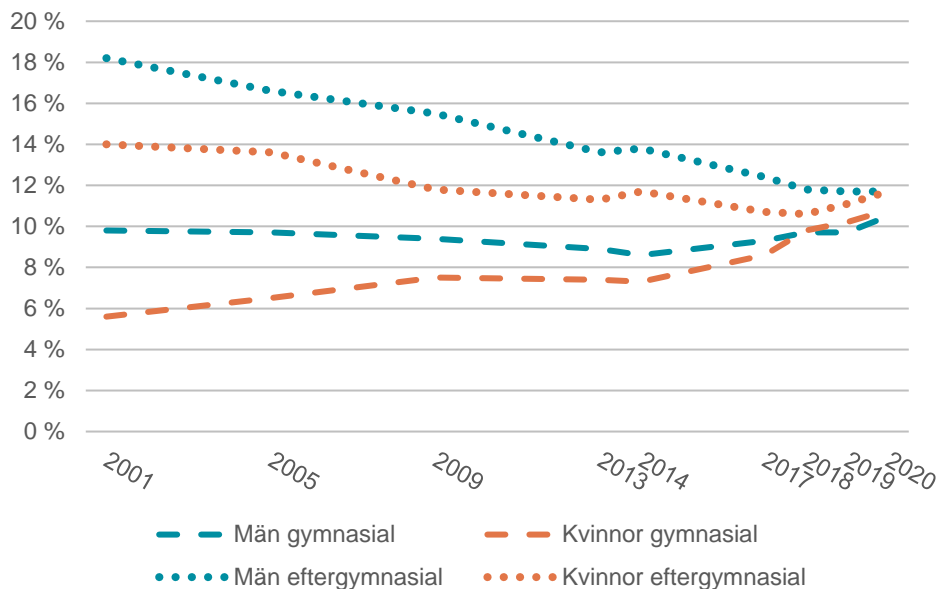
Figur 2 Högskolepremier för kvinnor och män 2001–2020

Not: Beräkningarna tar hänsyn till ålder. I högskoleutbildning ingår de som har minst 3 års högskoleutbildning, men inte forskarutbildning. Högskoleutbildade kvinnor jämförs med gymnasieutbildade kvinnor, högskoleutbildade män jämförs med gymnasieutbildade män. Utbildningsnivåerna beskrivs i avsnittet Data och metod.

Figur 3 visar utbildningspremier för gymnasieutbildning och eftergymnasial utbildning (exklusive högskoleutbildning 3 år och längre). Gymnasieutbildade jämförs med de som har högst förgymnasial utbildning och eftergymnasialt utbildade jämförs med gymnasieutbildade.

Figur 3 Utbildningspremier för gymnasieutbildning och eftergymnasial utbildning för kvinnor och män

Not: Beräkningarna tar hänsyn till ålder. Eftergymnasialt utbildade kvinnor jämförs med gymnasieutbildade kvinnor och eftergymnasialt utbildade män jämförs med gymnasieutbildade män. Gymnasieutbildade kvinnor jämförs med förgymnasialt utbildade kvinnor och gymnasieutbildade män jämförs med förgymnasialt utbildade män. Utbildningsnivåerna beskrivs i avsnittet Data och metod.

Under hela perioden har premien för gymnasieutbildning ökat för kvinnor och ökningen har varit relativt snabb efter 2014. För män har den varit runt, eller strax under, 10 procent under hela perioden. Utvecklingen innebär att den privatekonomiska avkastningen av en gymnasieutbildning är på samma nivå för kvinnor och män 2020. Könsgapet i avkastningen av en gymnasieutbildning har alltså helt försvunnit under 2000-talet. Vi kan också konstatera att den ökade lönsamheten av högskoleutbildning för kvinnor inte beror på att lönsamheten för gymnasieutbildning har minskat.

Premien för eftergymnasial utbildning har fallit för både kvinnor och män under hela perioden, men den har fallit från en högre nivå för män. Fallet för män uppgår till drygt 35 procent mellan 2001 och 2020, medan fallet för kvinnor uppgår till ungefär 16 procent. År 2001 hade män med eftergymnasial utbildning nästan 30 procent högre premie än kvinnor. År 2020 är premierna på samma nivå. Även för eftergymnasial utbildning har könsgapet i avkastningen försvunnit.

Sammanfattningsvis har skillnaderna mellan kvinnor och män med avseende på avkastning av utbildning utjämnats under 2000-talet. Det gäller både högskoleutbildning och utbildning på lägre nivåer.

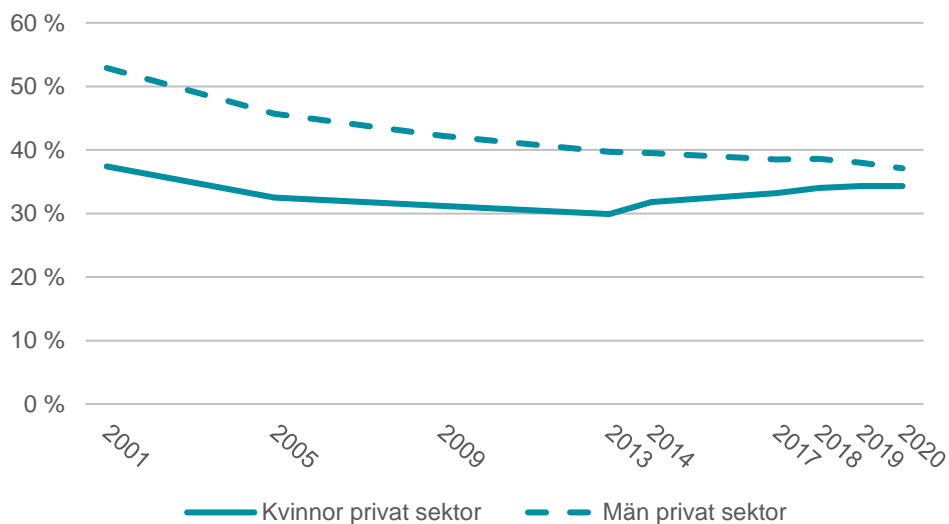
Högskolepremier i olika sektorer

Kvinnor och män väljer i genomsnitt olika högskoleutbildningar och de valen gör att de sorteras in i olika yrken, sektorer och branscher. Exempelvis är kvinnor överrepresenterade i yrken inom skola och hälso- och sjukvård, som till stor del återfinns i offentlig sektor. Under 2000-talet har personalbristen inom flera av dessa yrken uppmärksammats. Efterfrågetrycket och den offentliga uppmärksamheten kan ha satt tryck på politiker att avsätta mer resurser till löner.

Högskoleutbildade män arbetar i större utsträckning i privat sektor. Även i delar av privat sektor finns det stora kompetensbrister. Under 2000-talet har det varit ekonomiska kriser och en teknisk utveckling som kan ha påverkat vissa delar av privat sektor mer än andra. Efterfrågan på och utbudet av arbetskraft kan påverka lönerna i båda sektorerna.

Figur 4 visar att det varit ett tryck nedåt på högskolepremien i privat sektor för både kvinnor och män under perioden 2001–2020. För kvinnor har premien fallit långsammare och fallet stannade av 2013. Sedan dess har premien ökat något, men den är på en lägre nivå 2020 än 2001. För män faller premien över hela perioden. Sammantaget har skillnaderna i premien för högskoleutbildning minskat mellan kvinnor och män. I början av perioden var skillnaden ungefär 15 procentenheter och i slutet ungefär 3 procentenheter.

Figur 4 Högskolepremier privat sektor för kvinnor och män

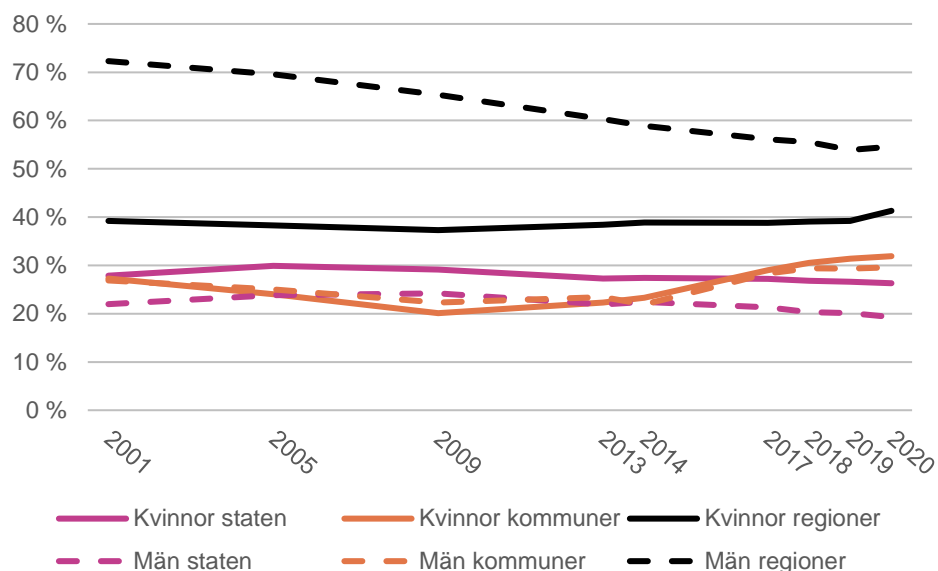

Not: Beräkningarna tar hänsyn till ålder. I högskoleutbildning ingår de som har minst 3 års högskoleutbildning, men inte forskarutbildning. Högskoleutbildade kvinnor jämförs med gymnasieutbildade kvinnor i privat sektor, högskoleutbildade män jämförs med gymnasieutbildade män i privat sektor. Utbildningsnivåerna beskrivs i avsnittet Data och metod.

Figur 5 visar högskolepremier i offentlig sektor uppdelat på statlig sektor, regioner och kommuner. Den tydligaste förändringen är för män i regionen. Premien faller med ungefär 18 procentenheter mellan 2001 och

2020. För kvinnor i regionen har premien legat på ungefär samma nivå över hela perioden, med en liten ökning 2020. Det medför att skillnaden mellan mäns och kvinnors högskolepremie minskat kraftigt i regionen.

Figur 5 Högskolepremier offentlig sektor för kvinnor och män

Not: Beräkningarna tar hänsyn till ålder. I högskoleutbildning ingår de som har minst 3 års högskoleutbildning, men inte forskarutbildning. Högskoleutbildade kvinnor jämförs med gymnasieutbildade kvinnor i respektive sektor, högskoleutbildade män jämförs med gymnasieutbildade män i respektive sektor. Utbildningsnivåerna beskrivs i avsnittet Data och metod.

I statlig sektor är könsgapet i högskolepremien mindre än i regionen. Gapet har legat på ungefär samma nivå under hela perioden. Till skillnad mot i regionen är premien högre för kvinnor än för män och det finns inga tendenser till utjämning. I kommunerna har lönepremien under hela perioden varit på ungefär samma nivå för kvinnor och män. Premien faller fram till 2009 och ökar därefter för både kvinnor och män. De senaste åren har premien varit högre i kommunal än statlig sektor. Tidigare har premien varit högre i statlig sektor än i kommunen men högskolepremierna är numera lägst i statlig sektor för både kvinnor och män.

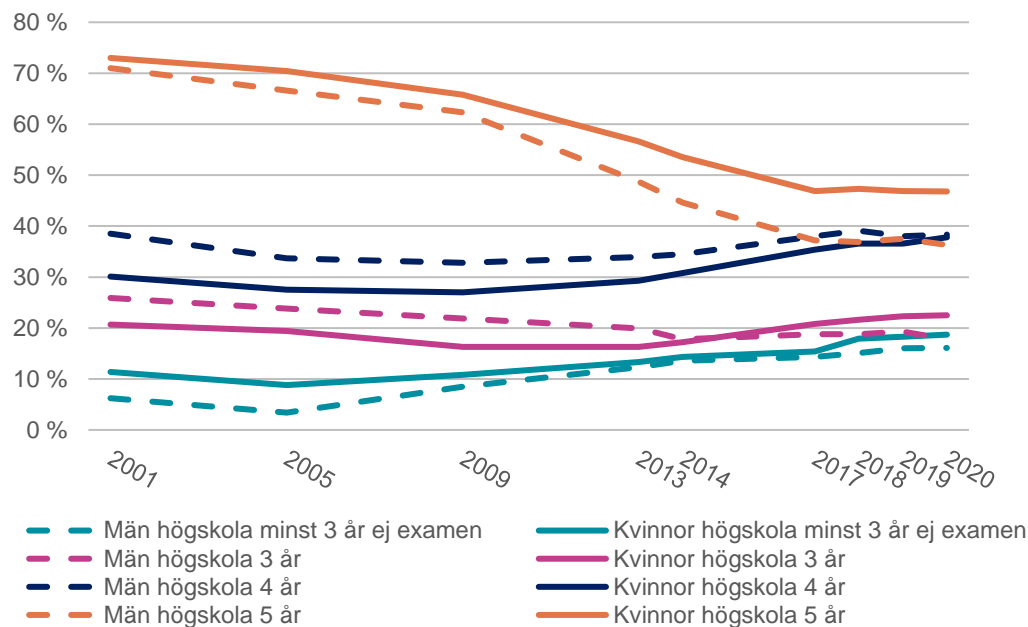
Högskolepremier för utbildningslängd

Högskoleutbildningar är olika långa och förväntan är att en längre utbildning ger högre avkastning än en kortare. Den ytterligare kunskapen ska i teorin göra individen relativt mer produktiv, vilket arbetsgivaren betalar för med en relativt högre lön.¹⁶ Resultaten i figur 6 visar att ett sådant mönster finns i början av perioden. Då var lönepremien avsevärt högre för högskoleutbildade med 5-åriga utbildningar jämfört med de med 4-åriga utbildningar. De med 4-åriga högskoleutbildningar hade högre lön än de med 3-åriga utbildningar och de med 3-åriga utbildningar hade

¹⁶ Det finns även en signaleffekt, att de med högre utbildning är personer som är relativt mer produktiva. Då blir det en effekt även om utbildningen inte ger några användbara kunskaper.

högre lön än de som inte var examinerade. Resultaten överensstämmer med teorin att längre utbildning resulterar i högre lön.

Figur 6 Högskolepremier för olika utbildningslängder för kvinnor och män

Not: Beräkningarna tar hänsyn till ålder. Lönepremien beräknas i relation till 3-årig gymnasieutbildning. Forskarutbildade ingår inte i högskola 5 år. Utbildningsnivåerna beskrivs i avsnittet Data och metod.

Under 2000-talet förändras mönstret. För det första har det varit ett kraftigt fall i premien för 5-åriga utbildningar för både kvinnor och män, men premien föll snabbare för män. För det andra har premien för 4-åriga utbildningar ökat från 2009, vilket har medfört ett minskat lönegap mellan 5-åriga och 4-åriga utbildningar. För män är lönepremien 2020 för 5-åriga utbildningar på samma nivå som lönepremien för 4-åriga utbildningar. För kvinnor är det 2020 relativt mer lönsamt med en 5-årig utbildning än en 4-årig. Men premien är avsevärt lägre 2020 än 2001.

Under 2000-talet har en 4-årig högskoleutbildning blivit relativt mer lönsam än en 3-årig högskoleutbildning. Även premien för de som saknar examen ökade under perioden för både kvinnor och män och premierna har närmast sig premien för 3-årig högskoleutbildning med examen. Här bör man notera att gruppen som saknar examen också har blivit betydligt äldre under 2000-talet, vilket kan förklara den högre lönenivån.

Sammantaget visar resultaten för utbildningslängd att det är ett liknande mönster för kvinnor och män. Premien för 5-åriga utbildningar har minskat och hamnat i nivå med, eller strax över, 4-åriga utbildningar. Dessutom har premierna för 3 års högskoleutbildning med examen och minst 3 års högskoleutbildning utan examen närmast sig varandra. I genomsnitt är det lönemässigt stora hoppet numera mellan 3-åriga högskoleutbildningar och 4-åriga.

Avslutande diskussion

Resultaten i denna rapport visar att högskolepremien har minskat för män under perioden 2001–2020 medan den har ökat för kvinnor de senaste tio åren. I början av perioden hade män signifikant högre avkastning av sin högskoleutbildning än kvinnor. Skillnaden i lönsamhet har minskat under hela perioden och 2020 var lönsamheten densamma för kvinnor och män. Även lönsamheten för eftergymnasial utbildning och gymnasieutbildning har utjämnats under 2000-talet.

Utvecklingen av premierna skiljer sig mellan sektorer. Högskolepremien har fallit kraftigt för män i både regionen och i privat sektor. För kvinnor i regionen har premien legat på ungefär samma nivå hela perioden, medan den efter att inledningsvis ha fallit ökat de senaste åren för kvinnor i privat sektor. I staten och kommunerna har utvecklingen av premien varit likartad för män och kvinnor. I staten faller den svagt under nästan hela perioden. I kommunerna faller premien inledningsvis, för att sedan öka för båda könen under andra halvan av perioden.

Under 2000-talet har det skett förändringar som kan ha bidragit till en utjämning av lönepremierna för högskoleutbildning mellan kvinnor och män. Fallet i männens högskolepremie kan delvis förklaras av förändringar i privat sektor. Nästan 70 procent av de högskoleutbildade männen arbetar i privat sektor, jämfört med drygt 40 procent av kvinnorna. Det betyder att männens högskolepremie påverkas mer av utvecklingen i privat sektor.

Privat sektor har påverkats av strukturella förändringar, ekonomiska kriser, digitalisering och teknisk utveckling. Vissa jobb har försvunnit, nya arbetsuppgifter har tillkommit och utvecklingen av ny teknik har förändrat arbetsgivarnas behov av kompetens. Det kan ha påverkat högskoleutbildade män mer negativt än högskoleutbildade kvinnor.

Under lång tid har det också pågått ett arbete för ökad jämställdhet som har medfört ökad medvetenhet om könsskillnader på arbetsmarknaden. Männens uttag av föräldrapenningdagar har trendmässigt ökat och de jämnaste uttagen är bland akademiker. Det kan ha medfört att arbetsgivare numera förväntar sig att högskoleutbildade män också tar familjeansvar, vilket i sin tur kan ha jämnat ut karriärmöjligheterna. Eftersom högskoleutbildade män är föräldralediga i större utsträckning än gymnasieutbildade kan detta ha påverkat männens högskolepremie negativt.

Ett delat familjeansvar kan å andra sidan ha inverkat positivt på kvinnors högskolepremie. När män och kvinnor har gemensamt ansvar för barn och hem ökar kvinnornas möjligheter att avancera på arbetsplatsen och göra

lönekarriär. Medlingsinstitutets studier visar att löneskillnaderna mellan kvinnor och män har minskat under 2000-talet. En orsak till det är att kvinnor blir chefer i större utsträckning och det ökar mer bland högskoleutbildade kvinnor än gymnasieutbildade¹⁷. Chefskap är ofta förknippat med en högre lön, och en tänkbar förklaring till att kvinnor har en bättre utveckling av högskolepremien.

Till skillnad från de högskoleutbildade männen, som främst arbetar i privat sektor, är en majoritet av de högskoleutbildade kvinnorna anställda i offentlig sektor. Många arbetar i kommunerna där premien för högskoleutbildning ökat. Även i privat sektor har kvinnors högskolepremie ökat under senare år. Det slår igenom på högskolepremien för hela arbetsmarknaden.

Rapporten visar också på skillnader i lönepremie mellan olika långa utbildningar. Under 2000-talet har premien för långa högskoleutbildningar pressats ned för både kvinnor och män. Kurvorna för män och kvinnor följer liknande mönster, men för de flesta utbildningslängder har kvinnor en något bättre utveckling relativt männen. Det kraftiga fallet i premien för 5-åriga högskoleutbildningar kan bero på flera faktorer. Dels har utbudet av personer med lång utbildning ökat, dels har sammansättningen i gruppen förändrats för att fler utbildningsinriktningar har 5-åriga utbildningsprogram. En ytterligare faktor är att de med långa utbildningar var avsevärt yngre 2020 än 2001 och det gäller både kvinnor och män. Kvinnor var 6 år yngre 2020 och män 10 år yngre. Eftersom lönerna i genomsnitt är lägre för yngre blir också högskolepremien lägre.

Avslutningsvis bör poängteras att en utjämning av högskolepremien mellan kvinnor och män inte innebär att mäns och kvinnors löner utjämnas. Män tjänar i genomsnitt fortfarande mer än kvinnor, även om löneskillnaderna minskat över tid. Utjämningen innebär att män och kvinnor har samma lönsamhet eller avkastning på sin utbildning, jämfört med de av samma kön. Den förklaras främst av att männens premie faller, inte av att kvinnornas ökar i någon större utsträckning. Högskoleutbildning har blivit mindre lönsamt för män i alla sektorer utom kommunen. Även kvinnor har en negativ utveckling av högskolepremien i flera sektorer. För kvinnor i privat sektor kan ökat chefskap ha spelat roll för att premien återhämtat sig något men premien är fortfarande något lägre än den var i början av 2000-talet. I kommunerna har premien ökat de senaste åren, men ökningen sammanfaller med att staten har gjort särskilda satsningar på lärarnas löner och det är oklart hur utvecklingen kommer att se ut framöver.

Osäkerheten om hur ekonomin utvecklas är också stor. Några skakiga pandemiår följs nu av kraftigt höjda räntor och historiskt hög inflation, vilket förändrar förutsättningarna i både offentlig och privat sektor.

¹⁷ Egna beräkningar baserade på lönestrukturstatistiken.

Samtidigt förändras utbildningssystemet och det finns fler vägar än högskoleutbildning för att nå kvalificerad kunskap. Det är svårt att säga om hur mäns och kvinnors karriärmöjligheter kommer att utvecklas och om löneskillnaderna mellan kvinnor och män kommer fortsätta att minska. Därför behövs det återkommande studier av hur högskoleutbildning påverkar löner och löneutveckling.

Litteratur

Andric A. och Regnér H. (2021). Flera vägar till kvalificerad kompetens. Eftergymnasial utbildning under 2000-talet. Saco.

Björklund A., Fredriksson P., Gustafsson J-E. och Öckert B. (2010). Den svenska utbildningspolitikens arbetsmarknadseffekter: Vad säger forskningen? Rapport 2010:13. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering.

Holmlund L. och Regnér H. (2011). Earnings of students who change universities. *Education Economics*, Taylor & Francis Journals, vol. 20(5), sida 538–548.

Ljunglöf T. och Simonsen L. (2020). Lönar sig högre utbildning? Livslönerapport 2020. Saco.

Ljunglöf T. och Simonsen L. (2021). Livslöner för kvinnliga och manliga akademiker. Saco.

Medlingsinstitutet (2022). Löneskillnaden mellan kvinnor och män 2021. Vad säger den officiella lönestatistiken? Medlingsinstitutet.

Medlingsinstitutet (2018). Löneskillnaden mellan kvinnor och män 2017. Vad säger den officiella lönestatistiken? Medlingsinstitutet.

OECD (2020). Education at a Glance 2020: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/69096873-en>.

Regnér H. och Simonsen L. (2015). Högskolans kvalitet och studenternas framtida inkomster. Saco.

Regnér H. och Simonsen L. (2016). Högskoleutbildning lönar sig allt sämre. Saco.

SCB (2000). Svensk utbildningsnomenklatur SUN 2000: standard för klassificering av svensk utbildning. MIS 2000:1. SCB.

SCB (2017). Kvalitetsdeklaration. Lönestrukturstatistik – hela ekonomin.

SCB (2019). SUN 2020 Svensk utbildningsnomenklatur. SCB.

SCB (2021). Löneskillnader i ett internationellt perspektiv. SCB.

SOU 2015: 70. Högre utbildning under 20 år. Fritzes, Stockholm.

UKÄ (2020). Hur värderas högre utbildning? Analys av arbetsmarknadens lönepremie för högskoleutbildning. Universitetskanslersämbetet.

Saco, Sveriges akademikers centralorganisation, är den samlade organisationen för Sveriges akademiker. Vi är en partipolitiskt obunden facklig centralorganisation. Sacos 21 självständiga förbund företräder yrkes- och examensgrupper från hela arbetsmarknaden, inklusive egenföretagare. Något som förenar våra medlemsförbund är akademisk utbildning, kunskap, kompetens och yrkesstolthet. Sacoförbunden samlar omkring 960 000 akademiker och närmar sig miljonen. Som företrädare för Sveriges akademiker är det självklart för Saco att ständigt påverka kunskapsnivån i Sverige. Utbildning och forskning som ger kunskap är en investering för såväl samhället som individen och är en av de viktigaste faktorerna för tillväxt och utveckling av ett samhälle.

